

Krzysztof Stanikowski
K.Stanikowski@kmti.uz.zgora.pl
Katedra Mediów i Technologii Informatycznych
Uniwersytet Zielonogórski
Zielona Góra

Metoda projektowa w dyskursie ponowoczesnym

Współczesne systemy edukacyjne powinny cechować wielobarwność, rozproszenie, nienormatywna samoregulacja, samorzutność, czyli słabo skoordynowane procesy, które z góry mają określić ludzkie działania. Metoda projektów służy tworzeniu zróżnicowanych, wielorakich wizji poznawczych w oparciu o działalność praktyczną połączoną z pracą umysłową. Zakres poznawczy tak pojmowanej metody kształcenia obejmuje: wiedzę, zrozumienie, zastosowanie wiadomości, analizę, syntezę, ocenianie, prezentację [por. Kupisiewicz, 2001].

Z. Kwieciński twierdzi, że współczesną rzeczywistość edukacyjną należy traktować jako wiązkę szans notorycznie nie-zdeterminowanych. W tak rozumianej rzeczywistości student jest podmiotem doświadczalnym. Poszukuje on nowych wzorów i przeżyć. B. Śliwerski wyznaczył kryteria samokształcenia się podmiotu, ludzi ponowoczesnych z uwzględnieniem wcześniej wymienionych cech:

- Człowiek podczas poszukiwania nowych doznań jest zawsze chłonnym i opornym na efekty znużenia czy przesylenia wrażeniami podmiotem, a więc zdolnym do ciągłej, rosnącej absorpcji wrażeń;
- Człowiek jest punktem wyjścia działania. Jego czynności są spontaniczne, urozmaicone;
- Człowiek posiada zdolność samorzutnego bilansowania swych działań, będąc w tym zakresie w znacznej mierze samowystarczalnym. Samoregulacja jest jednocześnie celem i pobudką ludzkiego działania;
- Wzorem idealnym jest sprawność oznaczająca cielesną i duchową zdolność wchłaniania rosnącej masy wrażeń twórczego na nie reagowania;
- Istotna jest umiejętność działania w szybko zmieniającym się otoczeniu oraz szybkiej zmiany kursu, gdy zajdzie ku temu potrzeba lub gdy zmiana wyda się korzystna [Śliwerski, 2004, s. 372].

Metoda projektowa w procesie kształcenia

Tak pojmowane myślenie o nauczaniu warunkuje powstanie obszarów systemu kształcenia, który na plan pierwszy wysuwa elastyczność i tworzenie otwartości. B. Śliwerski stwierdza, że w sensie dydaktycznym metody poznawania rzeczywistości są luźnym zbiorem materiałów, które mogą być wykorzystane do tworzenia najrozmaitszych, zróżnicowanych wizji poznawczych [Śliwerski, 2004, s. 375].

Kształcenie projektowe studentów w procesie nauczania ma obecnie bardzo duże znaczenie wobec zmian, jakie następują we współczesnych teoriach i nurtach wychowania.

Wzrost ilości i form przekazu wyznaczają nową przestrzeń edukacyjną wraz z jej sferą przekazu, w której to dominującą postacią odgrywa obszar wizualności. Kontekstem wizualności staje się również słowo i pismo.

Medioznawca, prof. W. Godzic pisząc o nauczaniu twierdzi, że edukacja w czasach popkultury stwarza podstawy do kształtowania krytycznego myślenia przez upelnomocnianie uczniów, to jest dostarczanie im narzędzi do analizowania uwarunkowań swojej tożsamości przy użyciu audiowizualnych środków przekazu [Godzic, 2004, s. 106].

W procesie nauczania projektowego istotną jest zasada kształtowania umiejętności praktycznych. Odbывается się to poprzez realizację zaplanowanych działań. W toku rozwiązywania określonych problemów badawczych studenci kształtują swoją samodzielność jak również umiejętności pracy w zespole. Celowe jest podkreślanie aktywności studenta poprzez wyznaczanie zadań do zrealizowania. Zdobywanie wiadomości w celu samodzielnego działania jest pożądane. Rozwijają się wówczas funkcje poznawcze. Istotne jest kształtowanie umiejętności z zakresu poszukiwania wiadomości wszędzie tam, gdzie jest to możliwe i wskazane (zarówno papierowe, jak i cyfrowe źródła danych).

Efektywny projekt to taki, który z jednej strony rozwija umiejętności poznawcze, emocjonalne i behawioralne uczestnika, z drugiej realizowany jest w ramach kanonu przedmiotów studiowanych przez studenta. Projekt edukacyjny powinien zakładać realizację zadań z uwzględnieniem wielości koncepcji dydaktycznych. Powinien mieć charakter interdyscyplinarny. Temat projektu powinien być zaakceptowany przez nauczyciela i studenta. Ważne jest, aby wykonywane zadanie było ustalone wspólnie. Student wykonując zadanie powinien móc się samorealizować. Zdaniem T. Szkudlarki edukacja powinna zmierzać do otwarcia podmiotowości na takie rodzaje doświadczenia, które mogą zaowocować zwiększeniem jej możliwości rozwojowych pojmowanych w kontekście społecznym: możliwości wyzwolenia się z narzuconych ograniczeń i możliwości wchodzenia w tego rodzaju interakcje, które mogą przyczynić się do poszerzenia zakresu indywidualnej i społecznej wolności [Szkudlarek, 2009, s. 158]. Styl zdobywania wiedzy powinien bazować na założeniu mówiącym o tym, że student powinien koncentrować się na strategii pozyskiwania wiedzy. Niektórzy badacze twierdzą, że o efektywności uczenia się decydują określone metody zdobywania wiedzy. Są to systemy podkreślające aktywność i zaangażowanie uczącego się w trakcie realizacji projektu. Niebagatelne jest również wykorzystywanie zdobytej uprzednio wiedzy i umiejętności. W metodzie projektowej gdzie uczący się sam dochodzi do określonej wiedzy, zapamiętywanie treści jest efektywniejsze (45-90%) w porównaniu do tradycyjnych metod nauczania, w których to nauczyciel przekazuje wiedzę, a uczeń jedynie ją odbiera. Skuteczność klasycznych metod wynosi (5-25%) i jest zależna od dodatkowych środków stymulujących pracę umysłu, takich jak: porównania, asocjacje, prezentacje itp. [por. Nęcka, Orzechowski, Szymura].

Realizacja projektu edukacyjnego

Dlaczego właśnie taki projekt? W ramach „Zielonogórskich Dni Pedagogiki Mediów” odbywających się w 2010 roku postanowiłem wraz ze studentami zaprezentować uczestnikom sympozjum (studentom i młodym pracownikom nauki) zagadnienie związane

z polską kinematografią. Uważam, za Z. Melosikiem, że kino odgrywa istotną rolę we współczesnej socjalizacji młodzieży. Kino buduje obrazy w naszych głowach, wpływa na postrzeganie naszej codzienności. Konteksty wizualne i tworzone w jego obrębie przekazy stanowią jeden z fundamentów współczesnych nauk o wychowaniu. Obecna rzeczywistość edukacyjna realizuje się przy szczególnym uwzględnieniu mnogości stylów uczenia się. Jedną z wersji strategii edukacji jest dekonstrukcja tekstu, czyli zmian stosunku studentów do wiedzy.

Według T. Szkudlarka wiedza jest wyprodukowana. Jest tekstem przez kogoś i w jakiś okolicznościach stworzonym, przenoszącym jakąś częściową perspektywę poznawczą zależną od warunków jej konstruowania [Szkudlarek, 2009, s. 152].

W tak rozumianym dyskursie pedagogicznym niebagatelną rolę odgrywa obraz – część współczesnej kultury. Chcąc zatem być aktywnym uczestnikiem wspomnianego procesu zaproponowałem studentom realizację projektu badawczego dotyczącego polskiego kina w oparciu o metodę projektową.

Przed przystąpieniem do realizacji projektu określiłem wraz ze studentami temat pracy: „Kinematografia Polska”. Głównym celem naszego przedsięwzięcia było określenie roli polskiej kinematografii we współczesnej kulturze. Cele szczegółowe wyznaczyły:

- zasady funkcjonowania kinematografii polskiej,
- zadania, funkcje i rola polskiego kina we współczesnym świecie,
- struktura kinematografii polskiej,
- charakterystyka określonych form organizacyjnych polskiej kinematografii,
- schematy organizacyjne instytucji składających się na kinematografię polską,
- wybrane wydarzenia z historii polskiego kina,
- kulturowe aspekty funkcjonowania kina.

Określiłem ponadto zasady, wedle których będziemy pracować. Stworzyliśmy swojego rodzaju „instrukcje współpracy” organizującą nasze zadania. Zapisaliśmy w niej, w jakim czasie będzie realizowany projekt. Kiedy możemy spodziewać się wyników prac częściowych? W jaki sposób będziemy kontaktować się i przysyłać dane? Kto spoza grupy roboczej może być nam pomocny i dlaczego? Jakie inne warunki muszą być spełnione, aby projekt został poprawnie przygotowany? Jakie ewentualne problemy możemy napotkać i jak je niwelować? oraz jakie mogą być dodatkowe (poza ustalonymi) koszty wykonania projektu?

W instrukcji współpracy stworzonej przez studenta [załącznik nr 1] precyzyjnie określiliśmy nasze role i zadania. Wyzaczyliśmy lidera projektu, koordynującego prace zespołu i rozdzielającego zadania. Był on odpowiedzialny za przepływ informacji pomiędzy studentami i kontaktował się z nauczycielem, opiekunem projektu.

Lider projektu kontaktował się z poszczególnymi członkami zespołu poprzez rozmowy telefoniczne, „SMS-y” i listy elektroniczne. Chcąc na przykład znaleźć tani nocleg w Warszawie, student kontaktował się ze znajomymi mieszkającymi w stolicy poprzez serwisy społecznościowe „Nasza klasa” i „Facebook”.

Każdy uczestnik projektu był odpowiedzialny za wybrany fragment przedsięwzięcia. Sporządziliśmy harmonogram prac obejmujący niezbędne zadania do wykonania. W tabeli ujęliśmy terminy wykonania poszczególnych zadań, wymieniliśmy potrzebne materiały

oraz ustaliliśmy źródła finansowania poszczególnych prac. Ustaliliśmy, kogo zaprosimy na prezentacje swojego tematu oraz w jaki sposób publicznie przedstawimy rezultaty swojej pracy. Wyznaczyliśmy osoby prowadzące sympozjum.

Powyższa instrukcja współpracy była pomocna dla nauczyciela. Pozwala ona na ustalenie formy i terminów konsultacji. Dzięki wypracowanemu szablónowi współpracy mogłem dokonywać ocen (wstępnych, etapowych i końcowych) rzeczywistego wkładu pracy poszczególnych studentów – członków zespołu.

Strategie i źródła pozyskiwania informacji

Współczesne społeczeństwa funkcjonują w oparciu o rozwój usług związanych z kreowaniem, przetwarzaniem, przesyłaniem i przechowywaniem danych, a informacja, a co za nią idzie wiedza jest ogólnodostępna. Studenci szukając informacji skorzystali z szybkiego dostępu do konkretnych danych. Podczas zbierania danych dotyczących zaproponowanego tematu przeszukiwali m.in. zasoby internetowe poświęcone kinematografii polskiej. Szukając bardzo specyficznej informacji dotyczącej przyznania Krzysztofowi Zanussiemu nagrody filmowej w Gruzji, studenci skorzystali z katalogów sieciowych: www.dmoz.org, www.eb.com. „Netoskop”. Wzmianka o uroczystości oraz kilka fotografii z wręczenia nagrody przydatne były podczas wykonywania filmu oraz prezentacji multimedialnej.

Chcąc skontaktować się z Januszem Zaorskim – członkiem Krajowej Izby Producentów Audiowizualnych, studenci wykorzystali zasoby sieci WWW. Informacji teleadresowej dostarczył im portal www.teleadreson.com.pl. Dzięki szczegółowej wyszukiwarce firm opartej na możliwości określania szczegółowych kryteriów wyszukiwania, studenci umówili się na spotkanie w Warszawie z reżyserem filmowym.

Charakteryzując Wytwórnice Filmów Dokumentalnych, Fabularnych i Oświatowych oraz „kino offowe” studenci zdobywali materiał w oparciu o programy wyszukujące Copernic, Salesforce. Wspomniane programy cechują się łatwością obsługi, szybkością działania i dużą trafnością poszukiwań. Dokonują one dokładnej selekcji zasobów sieci, dzięki czemu student może wzbogacić swoją analizę i opracowanie o konkretne dane. Programy te filtrują zbiory wyszukiwarek. Rezultaty wyszukiwania w postaci bezpośredniego odnośnika (linka) podawane są we właściwym oknie programu. Student skorzystał z opcji wyszukiwania zaawansowanego, dzięki czemu stymulował zasobami danych i miejscem poszukiwania informacji w sieci (pomijając informacje mniej istotne). W rezultacie odnalazł kilka interesujących go niszowych produkcji filmowych, które poddał analizie i wykorzystał w swojej prezentacji. Przygotowując informacje o polskich studiach filmowych „Tor”, „Oko”, „Zebra”, studenci skorzystali z multiwyszukiwarki. Za pomocą słów kluczowych dotarli do materiałów źródłowych. Potrzebne informacje przetworzyli na użytek projektu.

Wyniki naszej pracy były zaprezentowane podczas sympozjum naukowego poświęconego mediom i technologiom informacyjnym w edukacji i komunikacji społecznej. Mieliśmy nadzieję, że zaprezentowana tematyka spowoduje refleksje, prowokacje intelektualne i przemyślenia oraz zachęci do dyskusji na temat roli i znaczenia polskiej kinematografii w procesie socjalizacji młodzieży. Odbiorcami naszego przekazu byli m.in.

studenci pedagogiki, specjaliści za zakresu mediów i technologii informacyjnych, przyszli nauczyciele, młodzi pracownicy nauki, wykładowcy i medioznawcy.

Prezentacja projektu była zaplanowana i wyreżyserowana. Odpowiedzialność za prezentację spoczęła na studentach. Spośród członków grupy wybrali oni osoby do prezentowania poszczególnych części projektu. Zespół przygotował scenariusz prezentacji, który został zaakceptowany przez nauczyciela. Stworzony film, przygotowana prezentacja multimedialna, plakat, nagrania dźwiękowe, wzbogacały informacje prezentowane przez studentów. Po omówieniu treści teoretycznych, wystąpienia studentów uzupełniane były emisjami krótkich filmów z wypowiedziami twórców kina (Zanussi, Piwowski, Zaorski, Kutz) oraz przedstawicieli nauki (prof. J. Miodek, prof. W. Godzic). Po zakończonej publicznej prezentacji studenci rozpowszechniali wykonany przez siebie album ilustrowany ze zdjęciami, wywiadami, oraz opisem prezentowanych zagadnień. Rola nauczyciela w projekcie była drugorzędna. Ograniczała się ona do początkowego zorganizowania zadań, kontroli pracy studentów, udzielania wsparcia i motywacji przy wykonywaniu projektu oraz podczas jego prezentacji.

Wnioski uwagi i spostrzeżenia

Zdaniem B. Śliwerskiego celem współczesnego nauczania powinno być stymulowanie podejrzliwości do otwarcia struktury tekstu w celu krytycznej transformacji wiedzy. Forma współpracy nauczyciel-student powinna być luźna, elastyczna. Miarą współczesnej edukacji powinno być tworzenie otwartości aktywności i twórczości. Metody nauczania powinny przedstawiać świat jako konstrukt procesu poznawania, co w sensie dydaktycznym sprowadza się do koncepcji programu luźnego zbioru materiałów dla i z uczniem, które mogą być wykorzystane do tworzenia rozmaitych, zróżnicowanych wizji poznawczych [por. Śliwerski, 2004].

W czasie realizacji projektu pt. „Kinematografia Polska” zaobserwowałem olbrzymie zaangażowanie studentów w wykonywane projekty. Studenci po wyznaczeniu zadania organizowali swój warsztat pracy. Próbowali łączyć treści edukacyjne z różnych dziedzin wiedzy (sztuka, media, komunikacja, filologia, pedagogika, telekomunikacja, transport). Tworzone zadania miały charakter interdyscyplinarny, powodowały równoległe zdobywanie wiedzy i umiejętności. Przejawiło się to podczas edycji tekstu, montażu obrazu i dźwięku, tworzeniu plakatu, organizacji wyjazdu, planowania wywiadów z twórcami kina, fotografowania i dokumentowania wykonywanych prac. Osoby odpowiedzialne za konkretne zadania starały się podejść krytycznie do wyznaczonych celów. Studenci samodzielnie (bez pomocy nauczyciela) zbierali, selekcjonowali, analizowali zebrane informacje. Współpracując w podgrupach roboczych uczyli się projektowania, organizacji pracy, rozwiązywania napotkanych problemów oraz efektywnego komunikowania się między sobą. Wykorzystanie oprogramowania komputerowego podczas montażu wywiadów zmuszało studentów do twórczego myślenia. Samodzielne podejmowanie decyzji jaki fragment filmu dodać lub usunąć, jakie wstawić tło, która wypowiedź jest nieciekawa i gdzie umieścić komentarz kształtowały umiejętności przyjmowania odpowiedzialności przy podejmowaniu decyzji podczas rozwiązywania problemów. Zaletą tej metody jest również funkcjonalne związanie pracy studenta z założonymi celami projektowymi. Projekt bowiem wymaga od

studentów podejmowania wysiłku pracy z wykorzystaniem posiadanych kompetencji na rzecz nabywania nowych umiejętności podczas realizacji projektu.

Wady, jakie ujawniły się podczas projektu nie mają w moim przekonaniu istotnych przesłanek do tego, by metodę projektów dyskredytować. Podczas wykonywania zadań ujawniły się następujące niepożądane sytuacje:

- niektóre wyznaczone terminy realizacji poszczególnych etapów opóźniały się. Brak konsekwencji w działaniu, przejawy nieodpowiedzialności członka podgrupy roboczej;
- niejasny podział odpowiedzialności za wykonywane zadania w małej grupie roboczej (dominująca praca jednego z członków podzespołu powodowała konflikt wewnątrz grupowy);
- publiczne prezentowanie efektów było niedoskonałe. Stres i zdenerwowanie uniemożliwiło wybranym osobom poprawnie przedstawić opracowane treści. Mimo nieciekawej prezentacji wybranej treści student miał świadomość, że swoją pracę wykonał źle. Przyznał, że „uczenie się na błędach” pozwoli mu w przyszłości unikać takich sytuacji.

Sadzę jednak, że wykorzystana metoda projektowa była doskonałym sposobem na zwiększanie motywacji studentów. Pomimo kilku niedociągnięć uważam, że zarówno student, jak i nauczyciel rozwijali swoje funkcje poznawcze, a wykonywane wspólnie zadania dały olbrzymią satysfakcję.

Bibliografia

- Bauman Z.: *Ciało i przemoc obliczu ponowoczesności*. Wydaw. UMK, Toruń 1995
- Godzic W.: *Rozdroża edukacji medialnej*. [W:] *Pedagogika @ środki informatyczne*. Red. nauk. M. Tanaś. Wydaw. Impuls, Warszawa-Kraków 2004, s. 103-118
- Godzic W.: *Media audiowizualne*. Wydaw. Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2010
- Holt J.: *Zamiast edukacji. Warunki do uczenia się przez działanie*. Wydaw. Impuls, Kraków 2007
- Kupisiewicz C.: *Dydaktyka ogólna*. Oficyna Wydawnicza Graf Punkt, Warszawa 2001
- Melosik Z.: *Postmodernistyczne kontrowersje wokół edukacji*. Wydaw. Edytor, Poznań-Toruń 1996
- Melosik Z.: *Teoria i praktyka edukacji wielokulturowej*. Wydaw. Impuls, Kraków 2007
- Nęcka E., Orzechowski J., Szymura B.: *Psychologia poznawcza*. Wydaw. PWN, Warszawa 2006
- Szkudlarek T.: *Wiedza i wolność w pedagogice amerykańskiego postmodernizmu*. Wydaw. Impuls, Kraków 2009
- Śliwerski B.: *Współczesne teorie i nurty wychowania*. Wydaw. Impuls, Kraków 2004